

ERDÉLYI MUZEUM

AZ ERD. MUZEUM EGYLET IGAZG. VÁLASZTMÁNYA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

FINÁLY HENRIK,

M. K. EGYET. TANÁR, A MUZ. EGYL. TITKÁRA, A M. TUD. AKAD. L. T.

Megjelen havonként.

Deczember. I.

Ára évenként i frt 15 kr.

Tartalom: Valóban nincsenek-e az irodalomban talált lombmohok Magyarországon felemlítve!? Kanitz Ágost. — Az angol közoktatásügyi törvényhozás (vége.) Felméri L. — Tárlati jegyzék (folytatás.) — Adományjegyzék.

Valóban nincsenek az irodalomban Magyarországon talált lombmohok felemlítve!?

Egy pár hónap előtt megjelent a híres strassburgi egyetemi tanár, az egyenlő mértékben mint bryolog és phytopalaeontolog ünnepeztet W. Ph. Schimper *Synopsis muscorum europaeorum**) című munkájának második kiadása. Több mint tizenöt év mult el, hogy a munka először jutott a botanicusok kezébe, majdnem tíz év óta emlegették ezen új kiadást és mindenki nagy türelmetlenséggel várta ezt, hiszen az utolsó 15 év alatt a növénytan ezen ágában is anynyi sürgés, forgás volt, hogy mindenki a közzétett adatok felett a tárgy legkitértőbb ismerőjétől véleményt — ítéletet várt.

A könyv berendezésére nézve oly czélszerű, hogy czélszerűbbet kívánni nem kell. A mit mond, az egy német szót használva „gediegen“, de fájdalom sok, nagyon sokról nem szól.

De ismertetni akarom ezen könyvet röviden, mielőtt elmondanám azt, a mit speciális magyar szempontunkból elmondanom kell. A munka az összes európai lombmohok (*Musci frondosi*, *Bryinae*) leírását akarja tartalmazni, tehát ez egy munka, melynek segítségével a mohokat meghatározhatjuk. A *Synopsis* első kiadása egy, ezen új kiadása két kötetből áll: az első kötet (*Introductio*) CXXX lapot és VIII táblát, a második (*Specierum descriptio*) 886 lapot tartalmaz, tehát tulajdonképpen csak azért áll két kötetből, mert egy kötet talán nagyon vastag lett volna.

Az I. kötet tartalma három részre oszlik. I. A mohok organographiája és morphológiája elemei (I—XXXVII.) II. A mohok lakhelyei és földrajzi elterjedése Európában (XXXVI—LX I.) III. A mohok systemat. osztályozása; és pedig meglehetősen bőven adja nagy

*) A munka teljes címe: *Synopsis muscorum europaeorum praemissa introductione de elementis bryologicis tractante, Auctore W. Ph. Schimper. Vol. I. Introductio. Accedunt tab. VIII. typis genericos exhibentes. Editio secunda valde aucta et emendata. Stuttgart E. Schweizerbart (E. Koch) 1876. 4 számozatl. és CXXXI. Vol. II. Specierum descriptio 886 l. Stuttgart u. o. 1876. 8°.*

hazánkfia Hedwig, azután Bridel és C. Müller mohrendszerét (LX—LXXXIII l.) és végre saját legújabb rendszerét (LXXXIII—CXX l.) A Schimper áttekintésében az összes genusok diagnosisi is meg vannak és ha még szem előtt tartjuk, hogy a genus-typusok VIII táblára rajzolva is vannak, ezen első rész magában véve egy kitűnő vezérfonal, melynek segítségével kiki a mohokról igen helyes ismereteket nyerhet. Sajnálni kell, hogy ezen táblák változatlan másolatai az első kiadás tábláinak azon egyetlen megváltoztatással, hogy az első kiadás III táblája itt a IV., és a IV. táblája a másod. kiad. III. táblája. Érezhető hiány az, hogy a most felállított új genusok ábrái elmaradtak és az első kiadás tulajdonosát nem kellemesen érinti még azon körülmény is, hogy az új lithographiák nem oly szépek, mint a régiek! Ez különben nem csak ezen munka, hanem sok más munkánál is tapasztaltatott. De mindazonáltal ezen első rész oly véghetetlen nagybecsű, hogy csak örvendeni lehetne, ha sok más növénycsoportról ily kitűnő áttekintéseket bírnánk! Kár, hogy a kiadó ezen introductiot nem akarja külön árúba bocsátani!

A második kiadás rendszere, mely szerint e második kötet készült, most nagyon közeledik az Ernst Hampe, most blankenburgi gyógyszerész (szül. Fürstemberg a. d. Weser 1795. jul. 5.) rendszeréhez, csak hogy ennek főbeosztását cladocarp és amphocarp mohokra nem követi.

Sch. a mohokat következő módon csoportosítja:

A) Bryinae (Musci genuini Hampe). (Ezen átirat bizonyosan csak szedéshiba következtében elmaradt a XXXIII lapon).

Ser. I. Acrocarpae

O. I. Cleistocarpae (Syn. 2—29 l.)

O. II. Stegocarpae (Syn. 30—550 l.)

Ser. II. Pleurocarpae (Syn. 551—880 i.)

B) Bryinae anomalae (Musci spurii Hampe).

O. I. Holocarpae (Syn. 809—811 l.)

O. II. Schizocarpae (Syn. 811—823 l.)

O. III. Stegocarpae (Syn. 823—850 l.)

Ha már most az alsóbb csoportokat a Syn. első kiadásával összehasonlítjuk, azt találjuk, hogy az O. I. Cleistocarpae 4 tribusa: Physcomitrioideae, Pottioidae, Voitiaceae, és Bruchiaceae. Mint önálló tribusok szerepelnek Ceratodontaceae, Eustichiaceae, Tetrapihidaeae és Disceliaceae; a Fabroniaceae (két családdal Fabronieae és Myrineae) a Hookeriaceae után következnek; a Hypnaceae öt család alkotja, u. m. Pterigynandreae, Orthothecieae (itt van most Pylaisia is), Campthecieae, Brachythecieae és Hypneae. Eucladium a Weisiaceae, Pterogonium a Leucodontaeaehez helyeztetik. Új genusok: 100 l. Metzleria — Dicraneae — (a Frankfurtban lakóA. Metzler után, ki azt 1868. felfedezte) Helvetia.**)

**) Van különben már egy Metzleria, melyet ugyan Bentham és Hooker

855. l. *Scorpiurium* (az ágak és ágacsák modo *Scorpionis caudae arcuato-incurv. unde nomen*) Franciaország. Alg.

Továbbá az Olaszországban és Majorca szigetén talált *Trichostomum bericum* De Not. alapján 181 l. *Leptobarbula* — *Trichostomeae* — de van ezen genusnak még két egészen új speciese: az egyik Franciaország., a másik Monsdorf (Saarbrücken k.) találtatott;

a *Grimmia gigantea* Syn. I. ed. alapján 233 l. *Geheebia* — *Trichostomeae* — (A. Geheeb jóhírű délnémet bryolog után). Alpok, Pyrenaeok, Scotia;

a *Zygodon lingulatus* C. Müller alapján 852 l. *Merceya* (A. de Mercey francia bryolog után, ki azt a Pyrenaeokban találta, hol különben már elébb is találtatott, ugyszintén *Gasteinnél* is). „Genus paradoxum cum nullo europaeo commutandum;

a *Glyphocarpus Webbii* Mont. alapján 513 l. *Anacolia* — *Batramiaeae* — (a tok rövid nyélben *αναστολος* (az accentust nem én hagytam ki), *brevipes*) Granada hegyein, Corsica.

Tehát egészen ösmeretlen típusok alapján csak két új genust állított fel. Több subgenust most genussá emelt, u. m. *Hymenostomum* RBr., *Gyroweisia* Sch., *Oreoweisia* Sch. és *Rhabdoweisia* Br. et Sch., a Syn. I. kiad. 54 és következő lapjain szereplő subgen. *Euweisia* szintén genus lett, de a II. kiad. 53 sk. l. mint *Gyroweisia* Lindb. szerepel. Ellenkezőleg subgenusok lettek az eddigi genusok *Anacalypta* Röhl. és *Anomobryum* Sch.

Sokkal több az új fajok száma, ez 68-ra emelkedett, mi igen szép szám, ha vesszük, hogy ugyanazon időben csak 14 faj megszűnt az lenni. A Syn. I. kiad. 143 genus és 714 species, a mostaniban 157 genus és 906 species van leírva.

A leírások és a jegyzetek olyanok, mint azokat a bryologia nagymesterétől méltán várhattuk, de a lelhelyekre vonatkozó adatok gyakran hiányosak és hiányzik is több faj, melyet mások felállítottak. A CXX—CXXVI l. összeállított irodalom, az egész vastag második kötet mutatják, hogy Schimper sok munkát, sok adatot nem kapott kézhez.

Nem akarom ezen állításomat egész kiterjedésben bizonyítani, mert meg vagyok győződve, hogy ezt majd mások megteszik, én itt csak azt akarom constatalni, hogy Magyarországról csak három adatot találtam e munkában, és pedig: a 252 l. *Grimmia contorta* (Wahlenb.) Sch. 253 l. ad lacum Langesee Carpatorum in valle confragosa Volksgrund dicta, ubi cl. Wahlenberg detexit; 631 l. *Orthothecium rufescens* (Dicks.) Br. et Sch. (in) *Carpatis* és 760 l. *Hypnum Heufleri* Juratzka 761 l. in *sylvis abiegenis editoribus vallis Arpasch Transsilvaniae, ubi clar. Eq. de Heufler anno 1850 primus legit.*

Gen. plant. II. 553 l. a *Lobelia*hoz vonni akarnak, de mely nézetem szerint oly karakterekkel bír, hogy azt nem lehet oda synonymnak tenni. Már most csak az a kérdés, vajjon ezen „*cl.*“ melylyel különbözik a Schimper által proponált genus elégséges-e, hogy a moh-nemet ezen névvel megtartsuk, erről legközelebb máshol.

Ez igazán nagyon kevés! De valóban nincsenek-e adatok Magyarországán talált mohokról az irodalomban?

Lássuk, mit mondanak forrásaink.

Magyar földön szül. Hedwig János, (Brassóban 1730 oct. 3.) a lipcei egyetemen a növénytan ny. rendes tanára, ki a tudományban mint a „mohok Linnaeus“ szerepel. Nagy munkáiról, a mennyire fontosak is azok, itt nem akarok szólni, de igen is constatálni kívánom, azon ugy látszik ismét feledékenységbe jutott, de tőlem már egyszer említett tényt, hogy a Lumnitzer Flora posoniensis (1791) c. munkában a mohokról szóló rész szerzője Hedwig***). Tehát hazánk a legelső országok közé tartozik, melyek bryologiai specialflorát felmutathattak.

G. Wahlenberg, később upsálai egyetemi tanár, ki a Kárpátokat maga is bejárta, Flora carpatorum principalium (1814) c. munkájában a mohokat is tárgyalta. Endlicher Flora posoniensisében (1830) szintén vannak mohok. 1840. májusban írta meg az előszót Baumgarten az Enum. stirp. magn. Transs. princip. IV. kötetéhez, a csak 1846-ban kinyomtatott munka 43—236 l., tehát majdnem kétszáz lapon vannak az erdélyi mohok leírva.****)

Ezen időben több helyen kezdettek gyűjteni, az eredmények ugyancsak az ötvenes években publicáltak, első sorban fel kell említeni Hazslinszky Frigyest, az eperjesi tanárt, ki maga gyűjtött, másoktól (p. Veselsky, Kalchbrenner) segített, másokat buzdított, több rendbeli adatokat publicált és az összes vidékére vonatkozó adatokat később összefoglalta ily című értekezésében: „Éjszaki Magyarhon lombmohai.“ (Math. és term. tud. közl. vonatk. a hazai viszonyokra. Kiadja a m. tud. ak. IV. köt. 1866. 404—471 l.). Pozsonyban is több gyűjtöttek mohokat, az összes adatokat összefoglalta Bolla János, ottani iskolaigazgató. (Die Flechten, Algen u. Moose d. Presburg. sat. Verh. d. Ver. f. Naturkunde in Presb. V. 1860. I. 34. sk. l.) A Kornhuber, most bécsi polytechnicumi előbb pozsonyi főreáliskolai tanár, az ott gyűjtött anyagot és a pozsonyi term. tud. társ. herbariumának mohgyűjteménye determinatioit J. Juratzka, a most élő legkitűnőbb osztrák bryolog által revidéaltatta: „Die Moose der Presburger Flora.“ Verh. etc. Presb. IX. 1866. (lombmohok 105 sk. l.) Ugyanis Juratzka revidéálta a derék nemes-podhragyí ev. pap Holuby gyűjtéseit, egy hogy többrendi publicatioi teljes hitelt érdémelnek. (Zur Moosflora des Neutraer-Comitates“ Oest. bot. Zeitschr. XVIII 1868. 15 sk. l. „Zur

***) Kanitz Vers. ein. Gesch. d. ung. Bot. Halle 1865. 64. l. Az eredeti nyilatkozata Lumnitzernek i. h. VIII. l.: Denique hic palam Cel. Domino Joanni Hedwig, Botanices apud Lipsienses P. O. singulares ago gratias, quod non solum Muscos frondosos in hoc opere ipse accurate definuerit; sed etiam benigne curauerit, ut opus ipsum typis exprimeretur.“

****) Azon igen elterjedt állítás, hogy ezen kötet a raktárban tönkrement volna, mely nem egészen helyes, csak a Synonymregister Littera L. és W.-vel történt ez, de ezt is pótolta 1854-ben egy azon időtől kezdve complete példányok kaphatók l. Verh. u. Mitth. des siebenb. Ver. f. Naturw. zu Herrmannstadt V. 1854. 18 l.

Moosflora des Inovec“ (Trencsénmegyében) u. o. XIX. 1869. 143 l. „Prvotiny kvetny mochow listnatych okolia zem. podhradského“ Letopis Matice Slovenskej R. VIII. Sw. II. 1871. 16 sk. lapon, azonkívül még kisebb közlemények a tót Matica évkönyvei és az osztrák növényt. folyóiratban.) 1846—7-ben Hugo von Klinggräff (most Marienwerderben) a horvát muzeum növénytani gyűjteményeit rendezte és egyben botanisalt is ezen országban. K., ki később a bryologia terén is jó hírnévre tett szert, 1861 és 1862-ben publicalta a horvátországi anyagot: Zur Flora von Croatien Linnaea XXXI. köt. 1 sk. l. Ezen adatok egy pár Zelebor-tól gyűjtött és Dr. Reichardt-tól determinált mohával (Beiträge zur Flora der Militärgrenze Croatiens Verh. d. k. k. zool. bot. Ges. XVII. 1867. 765 l.) és Sendtnernek a hóhegyre vonatkozó adataival minden, a mit eddig Horvátország mohairól tudunk. Sendtner az oly korán elhunyt müncheni egyetemi tanár, az adriai tengerpart vidékeit átkutatta, neki köszönjük a hóhegyi adatokon kívül, a pár, a magyar tengerpartra és a szép számu Dalmátiára vonatkozó moh ismeretét (Beobachtungen über die klimatische Verbreitung der Laubmoose durch das österreichische Küstenland u. Dalmatien Flora XXXI. 1848. 189 sk., 210. sk., 229 sk. l.) neki köszönjük, hogy az akkor teljes incognita Bosniát előttünk feltárta (Enumeratio plantarum in itinere Sendtneriano in Bosnia lectarum etc. Scripserunt Kummer et Sendtner. Sectio prima. Flora XXXII. 1849. Musci frondosi 4 sk. l.) Egy pár Sendtner-től gyűjtött növény különben említve van Schimper Synopsisában. Szerbia egyetlen de kitűnő botanicusa a magyar föld szülőltje Panchich József, a belgrádi egyetem tanára 1844 és 1845-ben Ruszkabányán volt, az ottani érdekes vidéket bejárta és úgy közvetlenül itt tette előtanulmányait Szerbia átkutatása érdekében. Ezen vidéken gyűjtött mohait Hampe determinálta (Zur Moosflora des nordöstlichen Banates Verh. d. k. k. zool. bot. Ges. XI. 1861. 92 sk. l.) Az első adatok az Alföld mohairól Pokornytól vannak. (Beiträge zur Flora des ungarischen Tieflandes u. o. X. 1860. 283 sk. l.) Ezen adatok azon részét, mely 1863-ig tudunkra jött, összeállítottam Szontagh Miklós barátommal („Az eddig ismeretes magyarhoni mohok“ Gyogy-szer. hetilap 1863. 790 sk. l. 1864. 121. sk. 199. sk. 280 sk. l.) a munka hiányos, miután egy része elveszett, de én azt azóta is mindig pótoltam. Hazslinszky összefoglaló munkáján kívül még megjelentek azóta Schur enumeratiojában az erdélyi mohok, ezen műben recapitulálva vannak Baumgarten adatai, fel vannak használva a Heuffler által talált mohok (Specimen florae cryptogamicae vallis Arpasch Carpat. Transsylvaniae Bécs 1853. Fol.), a Schur által gyűjtöttek egy részét Juratzka determinálta. Heuffler a Schur munkájának ezen részét ismertette (Oe. bot. Zeitschr. XVI. 1866. 290 sk. l.), bírálatában kifejezte kételyeit és ki is javított néhány hibát. Ez időben gyűjtöttek még mohokat Tótországban Knapp, (Schulzer, Kanitz, Knapp. Die bisher bekannten Pflanzen Slavoniens. Wien 1866. 66 sk. l.) és Em. Weiss Dalmatia és a Hercegovinában (Verzeichniss der Moose aus Istrien und Dalmatien. determinirt, v. J. Juratzka Verh. d. k. k. zool. bot.

Ges. XVI. 1866. 583 sk. l. XVII. 1867. 759 sk. l.) Sardagna elébb publicált adatai (Ein Ausflug auf den Biocovo in Dalmatien Oe. bot. Zeitschr. XI. 1861. 177 l.), ezek alapján controlálhatók. A Knapp által gyűjtött és Juratzkától meghatározott növényekhez is egy szép számú pótlékot adott C. Stoizner (II Nachtrag zu den bisher bekannten Pflanzen Slavoniens, Verh. d. k. k. zool. bot. Ges. XX. 1870. 1009 sk. l.)

Felső-Magyarhon mohairól irtak még Rehmman krakói egyetemi magántanár, ki ugyan főkép Galicziában tett kutatásokat, de azért többször a határon átjött (Versuch einer Aufzählung der Laubmoose v. Westgalizien u. o. XV. 1865. 461 sk. l.), Fritze sziléziai gyógyszerész (Fritze u. Ilse Karpatenreise u. o. XX 1870. 467 sk. l.) és újabb időben Limpricht boroszlói réaliskolai tanító és a legjobb most élő sziléziai bryolog (Bericht über die Thätigkeit der botanischen Section der schlesischen Gesellschaft im J. 1874. 12 sk. l. über die Laubmoose der hohen Tatra és 151 sk. l. Novitäten aus der Laubmoosflora der hohen Tatra) ki egyes Hazslinszky-féle adatokat corrigált. Uechtritz és Kuhn porosz botanikusok is közöltek pár adatot a Tátráról. Dr. Marczell János gyakorló orvos megírta „Nagy-Röcze és környéke mohvirányát. Budapest 1874.“ Koren a szarvasi ev. gymnasium programjában kiadta Szarvas floráját, a mohokra vonatkozó adatokat ismertette és némileg helyreigazította Holuby (Oest. bot. Zeitschr. XXIV. 1874. 319 l.). Szép sikerrel gyűjtött mohokat és vizsgálatainak eredményét kiadta Simkovics Lajos, most nagyvárad-i réaliskolai tanár. „A magyar-erdélyországi határhegyek és a Retezatón gyűjtött máj és lombmohokról.“ Math. term. tud. közl. X. köt. V. sz. Végre még meg kell említenem Fuss Mihályt, a Flora transs. szerzőjét, ki nem csak a Herbarium normale-jébe vett fel mohokat, hanem ezekről egyet, mást is irt, különösen kiemelendő: „Zur Kryptogamenflora Siebenbürgens“ Verh. u. Mitth. d. sieb. Ver. f. Naturw. zu Herrmannstadt XVI. 1865. (28 sk. l. a mohok, melyeket Juratzka determinált) és Barth József, langenthali ev. papot, ki egy igen instructív mohgyűjteményt füzetekenként kiad és egyes érdekes adatokat is közölt.

Ha már most összefoglaljuk az összes adatokat, meggyőződhetünk arról, hogy éjszaki Magyarország Pozsonytól a Máramarosig több vagy kevésbé ismeretes, legjobban talán Pozsony, Nemes Podhragy, Eperjes és a Tátra. Kevés adatot birunk az alföldről, a Királyhágón innen ugyan szép számú faj ismeretes, de azért igen sok vidékről semmit sem tudunk. Déli Magyarhonban birunk egy pár adatot Aradmegye, valamivel többet Krassó- és Szörénymegyéből. Tót és Horvátország nincs jól átkutatva, Fiume és a magyar tengerpart ismeretes moháit talán tiz ujjainkon felszámíthatjuk, nem csekély végre mit Dalmáciáról tudunk.

De nem tudunk semmit a dunántuli részekről és mi feltűnő Pestmegyére vonatkozó adatok is figyelmemet kikerülték.

Mindent összefoglalva tehát nem mondhatjuk, hogy meg lehetünk elégedve az eredménynyel, de rossz akarat azt mondani, hogy Magyarországáról semmit sem tudunk bryologiai tekintetben.

De hogy lássa mindenki, megnyitit tudunk, azt röviden ide akarom íglatni, a mint azt az idők folytán összeállítottam, távol legyen tőlem azt mondani, hogy az adatok mind hitelt érdemelnek, habár mindent, mi eddig is tévesnek bizonyult, kihagytam, csak a Schur adatai ellen felhozott kételyek egy részét nem fogadtam el, miután ezek közül Simkovics egy párt talált, mások éjszaki Magyarhonban felfedezettek. A lajstromba felvettem Dalmátiát, ha eddig Magyarországról irtam azt, mindig tettem. A Herzegovina és Boszniára vonatkozó adatokat azért vettem fel, mert azokat Schimper szintén kihagyta és ezek a növény-földrajzi áttekintést megkönnyítik. Felső-Magyarország miatt felvettem azon „Tátra“-adatokat, melyek vagy csak a galicziai oldalra vonatkoztak, vagy nekem kétesnek látszottak, vajjon Magyar- vagy Halicsországhoz tartoznak.*)

A magyar birodalomban van 113 genus és 431 species, ha hozzávesszük a Tátrára vonatkozó adatokat, 115 genus és 448 species, Dalmátiával együtt 117 genus és 472 sp. és Boszniával 117 genus és 474 sp.

A magyar birodalomban van tehát több, mint az összes európai genera $\frac{2}{3}$ és valamivel kevesebb, mint az összes európai fajok fele.

Az egész területen az összes európai nemek majdnem $\frac{5}{6}$, és az összes európai fajok felénél több.

Milyen lenne az eredmény, ha az egész ország csak anynyira lenne átvízsgálva, mint Pozsony, Nemes-Podhragy, Eperjes és a Tátra!

Az eddig ismeretes magyar lombmohok.

Bryinae.

I. Cleistocarpae.

Physcomitrioidae i. Ephemerum Hampe. 1. E. serratum (Schreb.) Hampe E. 2. E. cohaerens (Hedw.) Hampe M. ii. Physcomitrella Sch. 3. P. patens (Hedw.) Sch. E.

Pottioidea e. iii. Ephemerella Müll. 4. E. recurvifoliá (Dicks.) Sch. MD. iv. Microbryum Sch. 5. M. Floerkeanum (WM.) Sch. M. v. Sphaerangium Sch. 6. S. muticum (Schreb.) Sch. ME. 7. S. triquetrum (Spruce) Sch. M. vi. Phascum L. 8. P. cuspidatum Schreb. METHDBo. β piliferum (Schreb. sp.) Sch. ME. 9. P. bryoides Dicks. MEH. 10. P. curvicolium Hedw. ME. P. rectum Sm. D.

Bruchiaceae vii. Pleuridium Sch. 11. P. nitidum (Hedw.) BS. E. 12. P. subulatum (L.) BS. METH. 13. P. alternifolium BS. ME.

II. Stegocarpae.

Weisiaceae viii. Systegium Sch. 14. S. crispum (Hedw.) Sch. ED. ix. Hymenostomum RBr. 15. H. microstomum (Hedw.) RBr. METD. β squarrosulum Hazsl. M. 16. H. tortile (Schwaegr.) BS. MEDHeBo.

*) A fajok utáni kezdőbetűk az illető vidékeket jelentik, melyben az illető moh előfordul: M=Éjszaki Magyarhon, A=Alföld, E=a Királyhágón ineni rész, B=Arad, Szörény- Krassó megye. T=Tót-, H=Horvát-, D=Dalmat-ország, L=magyar tengerpart és Fiume, Bo=Bosznia, He=Herzegovina.

H. crispatum Nees et Hornsch. D! x. *Gyroweisia* Sch. 17. *G. tenuis* (Schrad.) Sch. ME. xi. *Gymnostomum* BS. *G. calcarea* Nees et Hornsch. Tatra DBo. δ *brevifolium* Sch. Bo! *G. rupestre* Schwaegr. Tatra 18. *G. curvirostrum* (Ehrh.) Hedw. ME. γ *microcarpon* (Nees et Hornsch.) Sch. M. xii. *Eucladium* BS. 19. *E. verticillatum* (L.) BS. MDHeBo. xiii. *Anoetangium* BS. 20. *A. compactum* (Schleich.) Schwaegr. ME. xiv. *Weisia* Hedw. 21. *W. viridula* Brid. MEBTHDBo. β *stenocarpa* Sch. M. γ *densifolia* Sch. M. δ *amblyodon* (Brid.) Sch. MD. 22. *W. mucronata* BS. E. xv. *Dicranoweisia* Lindb. 23. *D. compacta* (Schleich.) Sch. E. 24. *D. crispula* (Hedw.) Sch. MEBT. β *atrata* Sch. ME. 25. *D. cirrata* (Hedw.) Sch. MEB. xvi. *Rhabdoweisia* Sch. 26. *R. fugax* (Hedw.) BS. MB. xvii. *Cynodontium* Sch. 27. *C. gracilescens* (W. M.) Sch. E. γ *alpestre* (Wahl.) Sch. M. 28. *C. polycarpum* (Ehrh.) Sch. MET. β *strumiferum* (Hedw.) Sch. ME. γ *tenellum* Sch. M. 29. *C. virens* (Hedw.) Sch. M. δ *compactum* Sch. M. xviii. *Dichodontium* Sch. 30. *D. pellucidum* (Hedw.) Sch. MET. β *fagimontanum* Brid. M. xix. *Trematodon* Michx. 31. *T. ambiguus* (Hedw.) Hornsch. E. xx. *Dicranella* Sch. 32. *D. crispa* (Hedw.) Sch. M. *D. Grevilleana* (Brid.) BS. Tatra 33. *D. Schreberi* (Hedw.) Sch. ME. 34. *squarrosa* (Schrad.) Sch. ME. 35. *D. cerviculata* (Hedw.) Sch. ME β *pusilla* (Hedw.) Sch. E. 36. *D. varia* (Hedw.) Sch. MEBTDBo. 37. *D. rufescens* (Turn.) Sch. MT. 38. *D. subulata* (Hedw.) Sch. MET. 39. *D. curvata* (Hedw.) Sch. ME. 40. *D. banatica* (Hampe) B. 41. *D. heteromalla* (Hedw.) Sch. METH. xxi. *Dicranum* Hedw. 42. *D. Starkii* WM. ME. 43. *D. falcatum* Hedw. M. *D. strictum* Schleich. Bo. 44. *D. montanum* Hedw. MDBTHBo. 45. *D. flagellare* Hedw. MET. 46. *D. fulvum* Hook. T. 47. *D. longifolium* Hedw. METH. 48. *D. Sauteri* BS. M. 49. *D. albicans* BS. M. 50. *D. elongatum* Schwaegr. M. 51. *D. fuscescens* Turn. ME. β *longirostre* (Schwaegr.) Sch. METBo. γ *flexicaule* (Brid.) Sch. M. δ *robustum* Sch. M. 52. *D. neglectum* Juratzka M. 53. *D. Mühlenbeckii* BS. M. 54. *D. scoparium* (L.) Hedw. MEBTHDBo. β *orthophyllum* Sch. ME. 55. *D. majus* Turn. ME. 56. *D. palustre* La Pyl. AB. γ *polycladum* Sch. M. 57. *D. Schraderi* Schwaegr. MEH. 58. *D. spurium* Hedw. TatraE. 59. *D. undulatum* Voit. MET. xxii. *Dicranodontium* BS. 60. *D. longirostre* (WM.) BS. ME. 61. *D. aristatum* Sch. ME? xxiii. *Campylopus* Brid. 62. *C. flexuosus* (L.) Brid. E. 63. *C. turfaceus* BS. E.

Leucobryaceae xxxiv. *Leucobryum* Hampe. 64. *L. glaucum* (L.) Hampe MEBH.

Fissidentaceae xxv. *Fissidens* Hedw. 65. *F. bryoides* Hedw. METHBo. 66. *F. exilis* Hedw. ME. 67. *F. incurvus* (WM.) Schwaegr. MEBD. 68. *F. pusillus* Wils. M. 69. *F. crassipes* Wils. M. 70. *F. osmundioides* (Sw.) Hedw. MB. 71. *F. decipiens* DeNot. MTD. 72. *F. taxifolius* (L.) Hedw. MEH. 73. *F. adiantoides* (Dill.) Hedw. MEBTHD.

Seligeriaceae xxvi. *Seligeria* BS. 74. *S. pusilla* (Hedw.) BS. MEB. *S. calcarea* (Dicks.) BS. D. 75. *S. tristicha* (Brid.) BS. ME. 76. *S. recurvata* (Hedw.) BS. M. xxvii. *Blindia* BS. 77. *B. acuta* (Hedw.)

BS.MBT. xxviii. *Brachyodus* Nees et Hornsch. 78. *B. trichodes* Nees et Hornsch. M.

Ceratodontaceae xxix. *Ceratodon* Brid. 79. *C. purpureus* (L.) Brid. MAETHDBo. xxx. *Trichodon* Sch. 80. *T. cylindricus* (Hedw.) Sch. ME. xxxi. *Leptotrichum* Hampe 81. *L. tortile* (Schrad.) Hampe MEBT. β *pusillum* (Hartm.) Sch. ME. *L. vaginans* (Sull.) Sch. Tátra 82. *L. homomallum* (Hedw.) Sch. MEBT. 83. *L. flexicaule* (Schwaegr.) Hampe MHeBo. 84. *L. pallidum* (Schreb.) Hampe MEB. 85. *L. Knappii* Juratzka T. 86. *L. glaucescens* (Hedw.) Hampe MEB. xxxii. *Distichium* BS. 87. *D. capillaceum* (L.) BS.MEDBo. β *brevifolium* Sch. M. 88. *D. inclinatum* (Hedw.) BS.MB.

Pottiaceae xxxiii. *Pharomitrium* Sch. 89. *P. subsessile* (Brid.) Sch. M. xxxiv. *Pottia* Ehrh. 90. *P. cavifolia* Ehrh. MAETDBo. γ *incana* Sch. M. 91. *P. minutula* (Schwaegr.) BS.MED. 92. *P. truncata* (Brid.) BS.MAETHDBo. β *major* Br. ME. 93. *P. Heimii* (Hedw.) Sch. E. *P. Starkeana* (Hedw.) C. Müll. D. 94. *P. lanceolata* (Dicks.) C. Müll. MEBTDBo. γ *angustata* Sch. M. 95. *P. latifolia* (Schwaegr.) C. Müll. ME. xxxv. *Didymodon* Hedw. 96. *D. rubellus* (Roth) BS. MEBTHDHeBo. *D. luridus* Hornsch. D. 97. *D. cylindricus* (Bruch) BS. M. xxxvi. *Trichostomum* Sm. 98. *T. tophaceum* Brid. MHD. β *brevifolium* (Dicks.) Schimper D. *T. mutabile* BS. D. 99. *T. crispulum* Bruch MBo. *T. flavo-virens* Bruch D. xxxvii. *Desmatodon* (Brid.) 100. *D. latifolius* (Hedw.) BS.ME. β *glacialis* (Funk) Sch. ME. xxxviii. *Barbula* Hedw. 101. *B. rigida* Schultz M. 102. *B. ambigua* BS.MED. *B. aloides* (Koch) BS.D! 103. *B. membranifolia* Hook. E. *B. marginata* BS.Bo. *B. canescens* Bruch D. 104. *B. muralis* (L.) Hedw. MAETHDBo. β *incana* Sch. EH. γ *aestiva* (Brid.) Sch. ME. δ *rupestris* Schultz D. 105. *B. unguiculata* (Dill.) Hedw. MAEBTHLDBo. β *cuspidata* Sch. M. 106. *B. fallax* Hedw. MAEBTHLDBo. γ *brevifolia* (Brid.) Sch. M. *B. curvifolia* Sch. Tátra. 107. *B. rigida* (Dicks.) Sch. ME. β *densa* Sch. M. *B. vinealis* Brid. D. 108. *B. gracilis* Schwaegr. MBD. 109. *B. Hornschuchiana* Schultz ED. 110. *B. paludosa* Schwaegr. ME. *B. revoluta* Schwaegr. Bo. 111. *B. convoluta* Hedw. METD, 112. *B. caespitosa* (Schwaegr.) Sch. EBD. 113. *B. tortuosa* (L.) W. METHDHe. *B. squarrosa* (Brid?) Sch. D. 114. *B. subulata* (L.) Brid. MAETHDBo. *B. inermis* (Br.) Sch. D. 115. *B. mucronifolia* Schwaegr. ME. 116. *B. alpina* BS.E. *B. laevipila* Brid. D. *B. aciphylla* BS. Tátra 117. *B. ruralis* (L.) Hedw. MAETHDBo. 118. *B. intermedia* (Brid.) Sch. MDHe. 119. *B. pulvinata* Juratzka M. 120. *B. papillosa* Wils. M. *Geheebia* Sch. *catractarum* Sch. Tátra.

Grimmiaceae xxxix. *Cinclidotus* PB. 121. *C. riparius* (Host.) BS.E. 122. *C. fontinaloides* (Hedw.) PBETD. 123. *C. aquaticus* (Dill.) BS.EHD. xxx. *Grimmia* Ehrh. 124. *G. conferta* Funk MTDBo. 125. *G. apocarpa* (L.) Hedw. MEBTHDBo. β *gracilis* (Schwaegr.) Nees et Hornsch. MB. γ *rivularis* (Schwaegr.) Nees et Hornsch. MEB. δ *alpicola* (Sw.) Nees et Hornsch. M. *G. anodon* C. Müll. Tátra. 126.

G. crinita Brid. *E. G. orbicularis* BS.D. 127. *G. pulvinata* (Hedw.) Sm. MAEBTHDHeBo. γ *longipila* Sch. M. 128. *G. Schultzii* Brid. ME. 129. *G. contorta* (Wahlenb.) Sch. M! 130. *G. funalis* (Schwaegr.) Sch. M. 131. *G. Mühlenbeckii* Sch. E. 132. *G. Hartmani* Sch. M. 133. *G. elatior* BS.MEB. 134. *G. Doniana* Sm. ME. 135. *G. ovata* W. M. MET. *G. tergestina* Tomm. Tátra. 136. *G. commutata* Hüb. ME. 137. *G. montana* BS.M. 138. *G. alpestris* Schleich ME. 139. *G. Ungerii* Juratzka E. 140. *G. sulcata* Saut. M. 141. *G. mollis* BS.M. *G. elongata* Kaulf. Tátra xli *Racomitrium* Brid. 142. *R. patens* (Dicks.) Sch. ME. 143. *R. aciculare* (L.) Brid. MET. 144. *R. protensum* Al. Br. M. 145. *R. sudeticum* (Funk) BS.ME. 146. *R. heterostichum* (Hedw.) Brid. MEDMT. 147. *R. fasciculare* (Schrad.) Brid. ME. 148. *R. microcarpum* (Hedw.) BS.ME. 149. *R. lanuginosum* (Hedw.) Brid. E. 150. *R. canescens* (Hedw.) Brid. MEBTBo. β *prolixum* BS.M. γ *ericoides* (Dicks.) BS.MEBo. xlii. *Hedwigia* Ehrh. 151. *H. ciliata* (Dicks.) Ehrh. MEBTHBo. β *leucophaea* Sch. MB. xliii. *Coscinodon* Spr. 152. *C. pulvinatus* Spreng. ET. xlv. *Amphoridium* Sch. 153. *A. Mougeotii* BS.MT. *Zygodon* Hook et Tayl. *Z. viridissimus* (Dicks.) Brid. Tátra D. xlv. *Uloa* Mohr. 154. *U. Ludwigii* (Brid.) Brid. MT. 155. *U. Bruchii* Brid. MEB. 156. *U. crispa* (Hedw.) Brid. MEBTH. 157. *U. crispula* Brid. MAEBo. *U. Rehmanni* Juratzka Tátra 158. *U. Hutschinsiae* (Sm.) Sch. METD. xlvii. *Orthotrichum* Hedw. 159. *O. anomalum* Hedw. MEBTHDHeBo. β *cylindricum* Sch. D. 160. *O. cupulatum* Hoffm. METDHeBo. 161. *O. Sturmii* Hoppe et Hornsch. MDBo. 162. *O. rupestre* Schleich. MH. 163. *O. obtusifolium* Schrad. ME. 164. *O. affine* Schrad. MEBH. 165. *O. fastigiatum* Bruch. M. EB. 166. *O. speciosum* Nees. MABT. 167. *O. patens* Bruch. MEBo. 168. *O. stramineum* Hornsch. MEBo. 169. *O. fallax* BS.MEBBo. 170. *O. pumilum* Sw. ME. 171. *O. pallens* Bruch. MB. 172. *O. appendiculatum* Sch. E. *O. leucomitrium* Bruch Bo. 173. *O. diaphanum* Schrad. MED. 174. *O. leiocarpum* BS. MEBTHD. 175. *O. rivulare* Turn. B. xvii. *Encalypta* Schreb. 176. *E. commutata* Nees et Hornsch. M. 177. *E. vulgaris* Hedw. MEDBo. δ *elongata* Sch. M. 178. *E. rhabdocarpa* Schwaegr. ME. 179. *E. ciliata* Hedw. MEBTHBo. 180. *E. streptocarpa* Hedw. MEBTHD.

Tetraphidaceae xviii. *Tetraphis* Hedw. 181. *T. pellucida* (L.) Hedw. MEBTD.

Schistostegaceae xlix. *Schistostega* Mohr. 182. *S. osmundacea* (Dicks.) WM. E.

Splachnaceae l. *Dissodon* Grev. et Arn. 183. *D. Hornschuchii* Grev. et Arn. B. 184. *D. Froelichianus* (Hedw.) Grev. et Arn. EB. 185. *D. splachnoides* (Schwaegr.) Grev. et Arn. E. li. *Tayloria* Hook. 186. *T. serrata* (Hedw.) BS.ME. lii. *Tetraplodon* BS. 187. *T. mnioides* (L.) Sch. M. liii. *Splachnum* L. 188. *S. sphaericum* L. MEB. 189. *S. ampullaceum* L.ME.

Physcomitriaceae liv. *Pyramidula* Brid. 190. *P. tetragona* Brid. ME. lv. *Physcomitrium* Brid. 191. *P. sphaericum* (Schwaegr.) Brid.

E. 192. *P. piriforme* (L.) Brid. MEBTHBo. lvi *Entosthodon* Schwaegr. 193. *E. ericetorum* (Bals. et De Not.) Sch. E. lviii. *Funaria* Schreb. 194. *F. fascicularis* (Dicks.) Sch. MEBo. *F. curviseta* (Schwaegr.) Lindb. D. *F. calcarea* Wahlenb. D. 195. *F. hygrometrica* (L.) Hedw. MEBTHD. β *patula* BS.E.

Bryaceae: lviii. *Leptobryum* Sch. 196. *L. piriforme* (L.) Sch. MET. lix. *Webera* Hedw. 197. *W. acuminata* (Hoppe et Hornsch.) Sch. ME. 198. *W. polymorpha* (Hoppe et Hornsch.) Sch. Tátra E. 199. *W. elongata* (Dicks.) Schwaegr. METD. 200. *W. longicolla* (Sw.) Hedw. ME. 201. *W. nutans* Hedw. MEBT. γ *bicolor* (Hoppe et Hornsch.) Sch. M. δ *subdenticulata* (Brid.) Sch. M. ϵ *longiseta* (Thomas) Sch. M. ϑ *sphagnetorum* Sch. M. η *uliginosa* Sch. M. 202. *W. cucullata* (Schwaegr.) Sch. Tátra E. 203. *W. cruda* (Schreb.) Sch. MEBo. 204. *W. annotina* (Hedw.) Schwaegr. EBo. 205. *W. Ludwiggii* (Schwaegr.) Sch. ME. 206. *W. commutata* Sch. γ *gracile* (Schleich.) Sch. M. 207. *W. pulchella* (Hedw.) Sch. M. 208. *W. carnea* (L.) Sch. MEH. 209. *W. albicans* (Wahlenb.) Sch. MEBT. lx. *Bryum* Dill. 210. *B. arcticum* (RBr.) BS.M. 211. *B. pendulum* (Hornsch.) Sch. M. 212. *B. imbricatum* (Brid.) BS.E. 213. *B. inclinatum* (Sw.) BS.ME. 214. *B. uliginosum* (Bruch.) BS.ME. 215. *B. cirratum* Hoppe et Hornsch. MBH. 216. *B. bimum* Schreb. MEBo. *B. torquescens* BS.D. *B. provinciale* Philib. D. 217. *B. pallescens* Schleich. MEBBo. 218. *B. erythrocarpum* Schwaegr. T. *B. atro-purpureum* WM. D. 219. *B. vérsicolor* ABr. M. 220. *B. alpinum* L. EBD. 221. *B. caespiticium* L.MAETDBo. *B. Mildenianum* Jur. D. 222. *B. Funkii* Schwaegr. ME. 223. *B. argenteum* L.MAEBTHD. β *majus* Sch. ME. 224. *B. capillare* L.MEBTD. β *cuspidatum* Br. et Sch. M. δ *platyloma* (Schwaegr.) Sch. M. ϵ *Ferchellii* (Funk) Sch. Bo. *B. Donianum* Grev. D. 225. *B. pallens* Sw. ME. β *speciosum* (Voit.) Sch. M. γ *arcuatum* Sch. M. 226. *B. Duvalii* Voit. M. 227. *B. pseudotriquetrum* (Hedw.) Schwaegr. MEBHT Bo. β *gracilescens* Sch. M. δ *compactum* Sch. M. 228. *B. turbina-tum* (Hedw.) Schwaegr. M. 229. *B. roseum* Schreb. MEBTH. lxi. *Zieria* Sch. 230. *Z. julacea* Sch. M. lxii. *Mnium* L. 231. *M. cuspidatum* Hedw. MEBTHBo. 232. *M. affine* Bland. MAET. β *elatum* Sch. M. 233. *M. undulatum* (L.) Hedw. MEBTH. 234. *M. rostratum* (Schrad.) Schwaegr. MEBTH. 235. *M. hornum* L.MEBTH. 236. *M. serratum* (Schrad.) Brid. MEBH. 237. *M. ortorrhynchum* BS. MBo. 238. *B. spinosum* (Voit.) Schwaegr. ME. 239. *M. spinulosum* BS. Tátra, T. 240. *M. stellare* Hedw. METHBo. 241. *M. punctatum* Hedw. MEBTH. lxiii. *Cinclidium* Sw. 242. *C. stygium* Sw. E. lxiv. *Amblyodon* PB. 243. *A. dealbatus* (Dicks.) PB.MB. lxx. *Catascopium* Brid. 244. *C. nigritum* Hedw. Sch. M. lxxi. *Meesea* Hedw. 245. *M. uliginosa* Hedw. ME. β *alpina* (Funk) Sch. ME. γ *minor* (Brid.) Sch. M. 246. *M. longiseta* Hedw. ME. 247. *M. Albertinii* BS.M. 248. *M. tristicha* (Funk) BS.E. lxxvii. *Aulacomnium* Schwaegr. 249. *A. androgynum* (L.) Schwaegr. MEB. 250. *A. palustre* (L.) Schwaegr. MAEB. 251. *A. turgidum* (Wahlenb.) Schwaegr. ME. lxxviii. *Bartramia* Hedw.

B. stricta Brid. D. 252. *B. ithyphylla* Brid. MEBTBo. β *crispa* (Sw.) Sch. MEBBo. 253. *B. Halleriana* Hedw. MEBBo. 254. *B. Oederi* (Gunner) Sw. MEBBo. lxx. *Conostomum* Sw. 255. *C. boreale* Sw. M. lxx. *Philonotis* Brid. 256. *P. fontana* Brid. MEBTBo. β *alpina* Sch. M. γ *falcata* Sch. M. 257. *P. calcarea* BS.ME. lxxi. *Timmia* Hedw. 258. *T. megapolitana* Hedw. MEBBo. 259. *T. austriaca* Hedw. MEB. *T. norvegica* Zetterst. Tátra.

Polytrichiaceae lxxii. *Atrichum* PB. 260. *A. undulatum* (L.) PB. MEBTHBo. 261. *A. angustatum* (Schwaegr.) BS.ED. 262. *A. tenellum* (Roehl.) BS.M. lxxiii. *Oligotrichum* DC. 263. *O. hercyniacum* (Ehrh.) Lam. et DC.ME. lxxiv. *Pogonatum* PB. 264. *P. nanum* Neck. MEBH. 265. *P. aloides* (Hedw.) PB. MEBTHBo. 266. *P. urnigerum* (L.) PB. MEBTH. 267. *P. alpinum* (L.) Roehl. MEBBo. β *arcticum* (Sw.) Sch. M. γ *septentrionale* (Sw.) Sch. ME. δ *brevifolium* (RBr.) Sch. M. lxxv. *Polytrichum* Dill. 268. *P. sexangulare* Flörke ME. 269. *P. gracile* Menz. ME. 270. *P. formosum* Hedw. MEBTBo. β *pallidisetum* Sch. E. 271. *P. piliferum* Schreb. MEBTH. β *Hoppei* Sch. M. 272. *P. juniperinum* Hedw. MEBTH. β *alpinum* Sch. ME. 273. *P. strictum* Menz. ME. 274. *P. commune* L. MEBTH. β *perigoniale* (Mich.) Sch. ML. γ *humile* Sch. M.

Buxbaumiaceae lxxvi. *Diphyscium* Mohr. 275. *D. foliosum* (L.) Mohr MEB. lxxvii. *Buxbaumia* Hall, 276. *B. aphylla* Hall. ME. 277. *B. indusiata* Brid. M.

II. Pleurocarpae.

Fontinalaceae lxxviii. *Fontinalis* Dill. 278. *F. antipyretica* L. MEBTH. 279. *F. squamosa* L.E. lxxix. *Dichelyma* Myrin. 280. *D. falcatum* (Hedw.) Myrin. E.

Neckeraceae *Leptodon* Mohr. *L. Smithii* (Dicks.) Mohr D. lxxx. *Neckera* Hedw. 281. *N. pennata* (Hall.) Hedw. MEBTH. 282. *N. crispa* (L.) Hedw. MAEBTHDBo. 283. *N. complanata* (L.) Hüben. MEBTBo. 284. *N. Sendtneriana* Sch. MEB. lxxxii. *Homalia* Brid. 285. *H. trichomanoides* (Schreb.) BS.MEBT. lxxxii. *Leucodon* Schwaegr. 286. *L. sciuroides* (L.) Schwaegr. MEBTHDBo. β *morensis* (Schleich.) Sch. D. *Pterogonium* Sw. *P. gracile* (Dill.) Sw. D. lxxxiii. *Antitrichia* Brid. 287. *A. curtispindula* (Hook. et Tayl.) Brid. METHDBo.

Hookeriaceae lxxxiv. *Pterigophyllum* Brid. 288. *P. lucens* (L.) Brid. BEH.

Fabroniaceae lxxxv. *Anacamptodon* Brid. 289. *A. splachnoides* (Fröl.) Brid. MEB. lxxxvi. *Myrinia* Sch. 290. *M. pulvinata* (Wahlenb.) Sch. E.

Leskeaceae lxxxvii. *Myurella* Sch. 291. *M. julacea* (Vill.) BS.ME. lxxxviii. *Leskea* Hedw. 292. *L. polycarpa* Ehrh. MEABTHBo. β *paludosa* (Hedw.) Sch. ME. 293. *L. nervosa* (Schwaegr.) Myr. M AEB. lxxxix. *Anomodon* Hook. et Tayl. 294. *A. rostratus* (Hedw.) Sch. E. 295. *A. longifolius* (Schleich.) Hartm. MAT. 296. *A. attenuatus*

(Schreb.) Hartm. MAEBTHBo. 297. *A. viticulosus* (L.) Hook. et Tayl. MEBTHBo. xc. *Pseudoleskea* BS. 298. *P. atrovirens* (Dicks.) BS.MEBBo. β *brachyclados* (Schwaegr.) Sch. M. 299. *P. catenulata* (Brid.) Sch. MEBo. xci. *Heterocladium* BS. 300. *H. dimorphum* (Brid.) BS.M. 301. *H. heteropterum* (Bruch) BS.E. xcii. *Thuidium* Sch. 302. *P. decipiens* De Not. M. 303. *T. tamariscinum* (Hedw.) BS.MEBTH. *T. recognitum* (Hedw.) Sch. DBo. 304. *T. delicatulum* (Hedw.) Lindb. MEBTH. 305. *T. abietinum* (L.) BS.MAEBHBo.

Hypnaceae xciii. *Pterigynandrum* Hedw. 306. *P. filiforme* (Timm.) Hedw. MEBTDBo. β *heteropterum* (Brid.) Sch. ME. xciv. *Lescuraea* Sch. 307. *L. striata* (Schwaegr.) BS.M. β *saxicola* (Milde) Sch. M. xciv. *Platygyrium* BS. 308. *P. repens* (Brid.) BS.MEBBo. xcvi. *Pylaisia* Sch. 309. *P. polyantha* (Hedw.) BS.MAETH. xcvi. *Cylindrothecium* Sch. 310. *C. concinnum* De Not. M. xcvi. *Climacium* WM. 311. *C. dendroides* (L.) WM.MEBTBo. xcix. *Isothecium* Brid. 312. *I. myurum* (Poll.) Brid. MEBTHBo. γ *robustum* Sch. M. c. *Orthothecium* Sch. 313. *O. intricatum* (Hartm.) BS.M. 314. *O. rufescens* (Dicks.) BS.ME. 315. *O. chryseum* (Schwaegr.) BS.M. ci. *Homalothecium* Sch. 316. *H. sericem* (L.) BS. MAEBTHDHeBo. 317. *H. Philippeanum* (R. Spruce) Sch. MEBH. cii. *Camptothecium* Sch. 318. *C. lutescens* (Huds.) BS.MAEBTDBo. 319. *C. nitens* (Schreb.) Sch. MET. ciii. *Ptychodium* Sch. 320. *P. plicatum* (Schl.) Sch. MBo. civ. *Brachythecium* Sch. 321. *B. laetum* (Brid.) BS.M. 322. *B. salebrosum* (Hoffm.) BS.MDBTD. β *longisetum* BS.M. γ *palustre* Sch. ME. δ *densum* BS.M. ϵ *cylindricum* Sch. M. 323. *B. glareosum* (Bruch.) BS.MEB. 324. *B. albicans* (Neck.) BS.ME. 325. *B. velutinum* (L.) Sch. MAEBTHD. β *praelongum* Sch. M. γ *intricatum* (Hedw.) Sch. MEB. 326. *B. trachypodium* (Brid.) BS.M. 327. *B. reflexum* (WM.) Sch. ME. 328. *B. Starkii* (Brid.) BS.M. 329. *B. glaciale* BS.M. 330. *B. rutabulum* (L.) BS.MAEBTH. γ *flavescens* Sch. M. δ *plumulosum* Sch. M. 331. *B. campestre* (Bruch) BS.M. *B. Geheebii* Milde Tátra. 332. *B. rivulare* (Bruch) BS.MAEH. 333. *B. populeum* (Hedw.) BS. MEBTH. β *majus*. Br. et Sch. M. 334. *B. plumulosum* (Sw.) BS.ME. cv. *Eurhynchium* Sch. 335. *E. myosuroides* (Dill.) Sch. EL. 336. *E. strigosum* (Hoffm.) BS.MET. *E. circinatum* (Brid.) BS.D. 337. *E. striatulum* (Spruce) BS.M. 338. *E. striatum* (Schreb.) BS.METHD. β *meridionale* (Sch.) Sch. D. 339. *E. Vaucherii* (Sch.) Sch. M. β *julaceum* Schimp. M. 340. *E. piliferum* (Schreb.) BS. ME. 341. *E. speciosum* (Brid.) Sch. E. 342. *E. praelongum* (L.) Sch. METHD. 343. *E. abbreviatum* Sch. MT. 344. *pumilum* (Wils.) Sch. LDHe. cvi. *Rhynchostegium* Sch. 345. *R. tenellum* (Dicks.) BS.LDHe. *R. curvisetum* (Brid.) Sch. D. 346. *R. depressum* (Bruch) Sch. T. *R. confertum* (Sm.) BS.D. *R. megapolitanum* (Bland.) BS.DHe. 347. *R. rotundifolium* (Scop.) BS.M. 348. *R. murale* (Hedw.) Sch. MEHT. γ *julaceum* Sch. M. 349. *R. rusciforme* (Weis.) BS.MEBTHDBo. β *lutescens* BS.BD. δ *prolixum* Brid. D. cvii. *Thamnum* Sch. 350. *T. alopecurum* (L.) Sch. MEBH. cviii. *Plagiothecium* Sch. 351. *P. pul-*

chellum (Hedw.) BS.M. 352. *P. nitidulum* (Wahl.) BS.M. 353. *P. denticulatum* (L.) BS.MEBTHBo. β *tenellum* BS.M. γ *densum* BS.M. ϵ *myurum* BS.M. *P. elegans* (Hook.) Sch. Tátra 354. *P. Röseanum* (Hampe) Sch. ME. 355. *P. silvaticum* (L.) BS.MEBBo. 356. *P. undulatum* (L.) BS.ME. *P. Mühlenbeckii* (Hartm.) Sch. Tátra. 357. *P. silesiacum* (Selig.) BS.MEBTH. cix. *Amblystegium* Sch. A. *Sprucei* (Br.) Sch. Tátra 358. *A. subtile* (Hedw.) BS.MEBT. 359. *A. confervoides* (Brid.) BS.M. 360. *A. serpens* (L.) BS.MEABTH. β *tenue* Sch. MEBBo. 361. *A. Juratzkanum* Sch. Tátra E. 362. *A. radicale* (PB.) BS.MBT. 363. *A. irriguum* (Wils.) Sch. MBH β *tenellum* Sch. M. γ *spinifolium* Sch. M. 364. *A. fluviatile* (Sw.) BS.M. 365. *A. riparium* (L.) BS.MEBT. β *abbreviatum* Sch. M. γ *subsecundum* Sch. M. ϵ *elongatum* Sch. M. 366. *A. Kochii* BS.M. cx. *Hypnum* Dill. 367. *H. Hallerii* L.f. ME. 368. *H. Sommerfeltii* Myrin. MAE. 369. *H. chrysophyllum* Brid. MED. 370. *H. stellatum* Schreb. MET. β *protensum* (Brid.) Sch. ME. 371. *H. polygamum* (BS.) Sch. M. 372. *H. aduncum* (L.) Hedw. MEBBo. β *intermedium* Sch. M. γ *Kneiffii* (BS.) Sch. M. δ *polycarpum* (Bland.) Sch. M. ϵ *gracilescens* Sch. M. 373. *H. vernicosum* Lindb. ME. 374. *H. Sendtneri* Sch. M. 375. *H. lycopodioides* Sch. E. 376. *H. fluitans* L.ME. β *submersum* Sch. M. 377. *H. revolvens* Sw. E. 378. *H. uncinatum* Hedw. MEBBo. β *abbreviatum* Sch. M. γ *plumosum* Sch. M. δ *plumosum* Sch. M. ϵ *gracilescens* Sch. M. η *subjulaceum* Sch. M. 379. *H. filicinum* L. MEBDBo. 380. *H. commutatum* Hedw. MEBTHBo. 381. *H. falcatum* Brid. MB. 382. *H. sulcatum* Sch. M. 383. *H. rugosum* Ehrh. MEBTBo. 384. *H. incurvatum* Schreb. METBo. 385. *H. pallescens* (Hedw.) BS.M. 386. *H. reptile* Rich. MET. β *subjulaceum* Sch. M. 387. *H. fastigiatum* Brid. MEBBo. 388. *H. fertile* Sendt. MET. 389. *H. callichroum* (Brid.) BS.ME. 390. *H. cupressiforme* L.MAEBTHDHeBo. ϵ . *fusiforme* Sch. M. ζ . *resupinatum* (Wils.) Sch. E. 391. *H. arcuatum* Lindb. MB. 392. *H. pratense* Koch ME. 393. *H. Heuffleri* Juratzka E! 394. *H. dolomiticum* Milde M. 395. *H. Bambergeri* Sch. E. 396. *H. Vaucheri* Lesquer. M. 397. *H. Haldanianum* Grev. ME. 398. *H. nemorosum* Koch E. 399. *H. molluscum* Hedw. MEBTHDBo. 400. *H. Crista-castrensis* L.MEBT. 401. *H. palustre* L.MEBBo. β *hamulosum* Sch. M. γ *laxum* Sch. M. ϵ *julaceum* Sch. M. 402. *H. alpestre* Sw. E. 403. *H. molle* Dicks. ME. *H. norvegicum* (BS.) Sch. Tátra. *H. ochraceum* Turn. Tátra. 404. *H. cordifolium* Hedw. ME. 405. *H. giganteum* Sch. E. 406. *H. samentosum* Wahlenb. M. 407. *H. cuspidatum* L.MABET. 408. *H. Schreberi* Willd. MEBHLLBo. 409. *H. purum* L.MEBDBo. 410. *H. stramineum* Dicks. Tátra, ET. 411. *H. scorpioides* L.ME. cxi. *Hylocomium* Sch. 412. *H. splendens* (Hedw.) Sch. MEBTHDBo. 413. *H. umbratum* (Ehrh.) Sch. ME. 414. *H. Oakesii* (Sull.) Sch. 415. *H. brevirostrum* (Ehrh.) Sch. ME. 416. *H. squarrosum* (L.) Sch. METH. 417. *H. triquetrum* (L.) Sch. MEBTHDBo. 418. *H. loreum* (L.) Sch. ME.

Bryinae anomalae.

Archidiaceae exii. Archidium Brid. 419. A. alternifolium (Dicks.) Sch. BTDBo.

Andreäaceae cxiii. Andreäa Ehrh. 420. A. petrophila Ehrh. ME. γ alpicola Sch. B. 421. A. alpestris (Theden.) Sch. ME. 422. A. rupestris (L.) Sch. E. 423. A. crassinervia Br. M. 424. A. nivalis Hook. M.

Sphagnaceae cxiv. Sphagnum Dill. 425. S. acutifolium Ehrh. ME. β deflexum Sch. M. δ purpureum Sch. M. ε fuscum Sch. E. 426. S. fimbriatum Wils ME. 427. S. cuspidatum Ehrh. MEBBo. γ plumosum Sch. M. 428. S. squarrosum Pers. ETBo. 429. S. rigidum Sch. ME. β compactum (Brid.) Sch. M. 430. S. subsecundum Nees et Hornsch. MEBBo. 431. S. cymbifolium (Ehrh.) MEBBo.

Kanitz Ágost.

Az angol közoktatásügyi törvényhozás.

II.

Az egész népnevelési törvényben legkényesebb pont a vallás-tanítás kérdése. Oly országban, mint Angolhon, a hol hatalmas állam-egyház van, s a hol a vallást, (illetőleg kátét, cultust stb.) a moralitás egyetlen talpkövének tekintik: kétségkívül nagy haladás a türelmességekben, ha a „Church Catechismus“ és „Common prayer“ recitálását, nem követelik minden gyermektől.

Az új törvény legnevezetesebb vonása tehát a Conscience Clause, a mely merőben a társadalmi² türelmesség terméke.

A kormány kérve kérte még 1847. és 1848-ban az angol egyház és a National Association tekintélyeit, hogy hagyjanak fel türelmetlen követeléseikkel és fogadjanak el az iskolai vallás tanításban az idegen felekezetű szülők és gyermekekre nézve valamely méltányos lelkiismereti záradékot, (Conscience Clause) pl. minőt azelőtt évekkel bevitték a Wesleyan Methodisták az ő iskoláikba. De sem a vallásos színezetű National Association, sem az angol egyház nem volt hajlandó egy hajszálynit is engedni, s mereven ragaszkodott negyven év előtti álláspontjához. Az avúlt előítéleteknek, a vak buzgalomnak, a régi rendszabályok szülte lelketlen türelmetlenségnek nyakára hágott az idő, az időben az a forradalom, mely a közvéleményben történt; s melyben a Birmingham Leaguenek (1869) és a Manchesterben (1868) tartott oktatásügyi értekezletnek oroszán része van. Ma már nem kap semmiféle iskola államségélyt, melyet nem a Conscience Clause szellemében vezetnek. Ma a felekezeti iskola többé nem nemzeti iskola, mint régen volt. Azzá lehet úgy, ha az ő kategoricus imperativusa a Conscience Clause.

Az új törvény másik fővonása a helyi felelősség, mely szerint a nép kellő oktatásban részesül. London felelős a londoni iskolákért, Liverpool Liverpoolért, Bristol Bristolért és így tovább.

Harmadik fővonása a világi segély (cooperatio) elve, azaz a kormánytól kapbat segélyt minden iskola-szék, legyen az bármilyen színezetű, (parochialis, municipalis) mely mint a helyi viszonyokkal legjobban ismerős, azt belátása szerint értékesíti.

Ime a kormány és municipium közt a felelősség megosztása, illetőleg az önkormányzás és felelősség elvének szerencsés egyeztetése. A központi idegrendszer mellett, ott van a kerületi dúc rendszer, mint a munka-megosztás elvének megtestesítője.

Nagy baj, hogy az iskola-kényszer anynyira hiányos, hogy magában Londonban sincs foganatosítva, sőt számos népes városban csak papíron vagy mumusként szerepel.

Az angol népoktatás nevezetes egyénisége a pupil teacher és a female pupil-teacher (növendéki és nőtanító.) Mindkettő nevezetes azért, mert könnyen eltalálják azt az egyszerű, naiv utat, melyet a természet útjának nevezhetnénk, mely a tanulók szívében át, a legrövidebben és legbiztosabban vezet a fejhez. Mindkettő kedélyében sok van abból a melegből, mely élénken és édesen emlékezteti a kis tanulót a családi fészekre.

Nálunk mindkettő ismeretes. A pupil-teacher még a régi idők maradványa prot. collegiumainkban; de nem lévén tulajdonképpen rendszer vizsgálatokkal, illetőleg rendszeresítéssel összekötve: kiveszőben van. A második (a nőtanító) a recens kor teremtménye. Remélhetőleg mind erkölcsi, mind közművelődési, mind nemzetgazdasági tekintetben hasznos tényezőnek fog bebizonyulni.

Skócia nem vesződött sokat a vallásos kérdéssel. Ott a vallásos üldözések hazájában, minden rendű iskola tiszteletben tartotta a lelkiismereti jogait. Az 1872-iki isk. törvény a régi parochialis alapokra épít, és szerencsésen, mert mint Lord Napier és Ettrick mondja — három fővonása van e törvénynek: „a helyi (skót) vezetés általános rendszere; az általános iskola-adó és az egyetemes tankötelezettség.“ Ez a törvény tehát abban teljes és kötelező, a miben az angol törvény részletes és fakultatív,

Átalában a kényszer és a laikus oktatásügy, ez idők szerint tartozik a népszerű eszmék közé az angol királyságban. Azonban mégis elmondhatjuk, hogy Angliában a polit. szabadság és vallási és a socialis conservatismus hazájában, hol minden politikai, társadalmi és vallásos újítást elsőben minden oldalról meg kell nyilvánosan vitatni, mielőtt véglegesen elfogadják a minden felekezeti színezet nélküli Biblia olvasás, mely alól minden tanulót fölmenthet a szülsége, mint az angol mondaná, oly stepping-stone, melyről csak egy lépés van a laikus iskoláig.

III.

A fent elmondottak kiegészítéséül hadd soroljuk fel a következő adatokat.

1861-ben Clarendon gróf elnöklete alatt egy második kir. bizottság is nevezetett ki a végre, hogy a hét nagy és régi közép-

iskola (Eton, Winchester, Westminster, Charterhouse, Harrow, Rugby, Shrewsbury) anyagi és szellemi állapotáról tegyen jelentést. 1864-ben el is készült a Report, mely a nevezett intézetek kormányzása és tanulmányrendjére nézve, az alapítók inteniójának értelmében, számos változtatást javasolt. Erre a kormány egy törvényjavaslatot terjesztett a parlament elé, mely 1868-ban „The Public Schools Act” czímmel törvénynyé vált. E törvény az említett intézetek igazgató-testületeinek szabad kezét enged a következő ügyekben.

1) Az alapítványok elnyerésére vonatkozó szabályzatot (a versenyző fiuk kora és a fölvételi vizsgálatot stb.) az igazgató-testületek állapítják meg teljhatalmúan. 2) Az alapítványos helyek számának, az azokkal járó kiváltságoknak megszorítására nézve szintén függetlenül intézkednek. 3) Az ösztöndíjakra azok élvezete, időtartama, a tanulók ellátása ügye. 4) A tanszékek (mastership) betöltése módzatainak megállapítása (pl. hogy a tanítójelölt lehet-e nős vagy nem?) 5) az iskola egészségügye, 6) az iskola birtokai jövedelmének hovaforrása, 7) új tantárgyak fölvétele, régieknek kiküszöbölése, az egyes tanágak relativ jelentőségének meghatározása, 8) egyes tanulóknak, szülék vagy gyámjok kívánatára a középtanodai vallásoktatás alól való fölmentése, 9) a künnlakóknak az iskolába való fölvétel: mindmind az igazgató-testület hatáskörébe tartoznak, 10) Az igazgató, (Head-Master) hatásköre szintén csorbítatlan hagyatott. Az intézet igazgató-tanácsa, ha a Head-Master annak nem tagja, tartozik minden szabályzat alkotása előtt őt megkérdezni, kihallgatni és netaláni javaslatait tekintetbe venni. A Head-Mastert oly iskolákban, melyekre a törvény szól, az igazgató-testület nevezi ki az ő tetszése szerint; de viszont a tanítók kinevezése a Head-Mastertől függ.

Az új igazgató-testületek minden szabályait ő Felsége a végre kinevezett biztosainak kellett bemutatni, ezek aztán a parlament mindkét háza elé adván, ő Felségéhez terjesztették fel jóváhagyás vagy elvetés (disapproval) végett.

Az 1868-iki Public Schools Act erejénél fogva a régi és dicsotjes múltú középiskolák lassanként teljes reformon mennek át. A törvény első gyümölcse az, hogy komoly lépések tétettek arra, az óklassikái nyelvek eddigi egyoldalú művelése mellé, a modern nyelvek és természettudományok felvétele iránt. Így idővel lomtárba kerül minden, a mi a mi korunk szellemével ellenkezik.

Harmadik kir. bizottság is neveztetett ki az elemi és középiskolák közti nagy terrenum, a középosztály nevelési állapotának megvizsgálására. Ez a bizottság lord Taunton elnöktele alatt 1864-ben fogott munkához és 1867-ben befejezte működését egy több mint húsz kötetből álló Reporttal. A rá következő törvényhozás két tárgyat ölelt fel. Egyfelől a létező közoktatási alapítványok megvizsgálását és azok hovaforrítása módjának reformját; másfelől az özszes tanítók permissiv sorjegyzékbe szedését; a magán-iskolákra való felügyeletet és azok növendékeinek megvizsgálását. Az első eredmény

1869-ben az alapítványi vagy javadalmazott iskolákról szóló törvény (Endowed School Act) volt, mely az alapítványok jövő adminisztrációján kívül, minden társadalmi osztály javadalmazott iskolájába — tökéletesebb oktatás behozását czélozza. De sem Irlandra, sem Skóciára ki nem terjeszkedik, sem azokra az iskolákra, melyek az 1868-diki törvény alá esnek.

Alapítványi iskolának nem ismer el e törvény olyat, a mely kizárólag egy vagy más felekezetnek képez egyházi szolgákat; vagy egy különös professióra képesít; vagy a mely csak énekeseket képez. Mindezek nem is tarthatnak számot a parlament segélyére.

A javadalmazás áldását a leányokra is határozottan ki akarják terjeszteni, mert csak az alapos nevelés emancipálja a nőt társadalmilag.

Az alapítványi iskolákban, míg egyfelől szintén a vallásos türelmesség szellemének kell uralkodni; másfelől ezek azok, melyek a középosztály árván maradt gyermekeinek alkalmat nyújtanak arra, hogy kellő nevelés által azt a társadalmi helyzetet, melybe beleszülettek, megtartsák.

Ugy ez, mint a népokt. törvény humanus módon gondoskodott arról, hogy a szegény szülék tehetséges gyermekei, a Board Schoolok útján, felsőbb intézetekbe, egyetemekre mehessenek. Ezzel be van vágva az útja annak a nagy válaszfalnak, a mi volt egyfelől a szegény alsó- és a vagyonos közép-osztály gyermekei közt, meny nyiben mindkét fél gyermeke egyformán versenyezhet a tanultság, a mivelttség nagyértékű palmájáért. E mellett, a mi méltányos, a középosztály jóval többet adózik a szegények gyermekeinek iskolázására, mint maga ez az osztály.

Azonban, bármily szent is az a czél, melyet az említett törvények az angol iskolázás elé tűztek, csak úgy fog tette válhatni, ha kellő számú és minőségű tanerők lesznek, nem csak az elemi, hanem a középiskolák számára is. A közép isk. tanulók számára kellő számú képző-intézetek (Training College) felállítását első sorban a „College of Preceptors“ választmánya sürgeti egész hévvel. Remélhető, hogy nem sokára úgy a törvényhozás, mint a mivelt közönség tette változtatja, a szebb jövőért küzdő tanítók fényes terveit.

Felméri Lajos.

J e g y z é k e

az 1876 September havában a Budapesten tartott nemzetközi östörténelmi Congressus tárlatára az erdélyi muzeum régiség-tárból felküldött tárgyaknak.

B. Vörös réz tárgyak.

1. Egy $2\frac{8}{10}$ kilgr. nyomó csákány, Kudu. 2. Egy hasonló, valamivel kisebb, Ugrucz. 3. Egy hasonló ismeretlen helyről. 4. Egy hasonló, Budvár. 5. Egy hasonló, keresztben álló éllel, Erdély. 6. Egy

hasonló, keresztben kisebb, Székelyföld. 7. Egy fokos alakú csákány, Háromszék. 8. Egy hasonló, Vaja. 9. Egy különös alakú fokos fejsze, Kolozvárt. 10. Egy fejsze, Tápocza. 11. Egy kelt, Bánát.

C. Bronz tárgyak.

12. Egy kelt, Gyula-Telke. 13. Egy hasonló, Ombocz. 14. Egy hasonló, Csekenye. 15. Egy hasonló, Kis-Terenye. 16. Üreges, de fületlen kelt, Oroszmező. 17. Egy kisebb hasonló, ismeretlen helyről. 18. Hasonló, Oroszmező. 19. Fülés hasonló, Aranykút. 20. Egy lándzsa-hegy, Olaszország. 21. Hasonló, Bálványos-Váralya. 22. Bronz-fejsze, Szuszkó. 23. Hasonló, Bálványos. 24. Hasonló, Mező-Záh, 25. Hasonló, Mezőség. 26. Hasonló töredékes, Fel-Ör. 27. Hasonló, Tordátfalva. 28. Hasonló, Nagy-Ilonda. 29. Hasonló, Mezőség. 30. Hasonló, Szendrő. 31. Bronz fejsze, Erdély. 32. Fokos, Erdély. 33. Hasonló, Ingvölgye. 34. Hasonló, Alsó-Rákos. 35. Harci csákány. 36. Hasonló, Moigrád. 37. Hasonló, Erdély. 38. Hasonló, Hadad. 30. 2 fejsze, 2 sarló töred., 1 karperecz, 4 drb. függő, 4 drb. karika töred. Ördögös Fűzes. 40. Egy kelt, 41. Egy bronz fejsze, 42. Egy véső, 2 lándzsa hegy, 2 sarló, 1 késnyél, 2 karika, Szendrő Borsódmegye, a Sajó medréből kikutorva. 43. Egy nagyobb és egy kisebb fejsze, 5 drb sarló-töredék, 1 kis véső, 2 arany karika, Oláh-Fodorháza. 44. 45. Két sarló, Toplicza. 46. Egy sarló, Szabéd. 47. Egy fejsze, 2 tör, 5 karika töredék, 1 díszitmény, 7 drb fűrész töredék, 1 hajtű, Alsó-Jára. 48. *a. b.* Két nyílhegy, Székely-Földvár. *c.* hasonló, Kis-Küküllő. *d. h.* tütöredékek, *e. f. g.* fűrészek, Mező-Záh. *i.* egy fibula, Olaszország. *k.* hasonló, Erdély. *l.* hasonló, Mojgrád. *m.* egy karika, u. o. *n.* egy nyílhegy, Erdély. *o.* Két nyílhegy, Székelyföld. *p.* egy ezüst nyílhegy, Torda? 49. Egy buzogányfő, Erdély. 50. Egy hasonló, Déés. 51. Egy hasonló, Al-Torja. 52. Egy hasonló, Valea-Cloduluj. 53. Egy hasonló, Bálványos. 54. Egy hasonló, Szt.-Mihályi pusztja. 55. *a.* egy hosszú véső, *b. c.* két karperecz, Székelykő. *d. e.* egy zabola oldalai, *f. g.* két karika, Zolyomgye. *h.* egy karika, Maros-Gezse, *i.* egy karika, Szilágy-Somlyó. *k. l. m.* különböző karikák, Erdély. 56. Egy karperecz, Székelykő. 57. 3 Fibula, Portus. 58. 4 különböző karperecz, egy ép és egy eltört torques, 2 bogos karika töredék, egy nagyobb és egy kisebb fibula töredék, 1 sodronyból font láncztöredék, egy aranyba foglalt barbar mívű klaris intaglio, Portus. 59. Egy zabola, Erdély. 60. *a. b.* két sodronytekercs, Kraszna. *c. d.* két karika, *e.* egy forgó tartó, Oláh-Bogáta. *f.* egy forgó tartó, *g.* egy karika, *h.* egy gomb, *i.* egy tütöredék, Oroszmező. *k.* egy lándzsa hegy, Kecsed-Szilvás. *l.* egy hasonló, Erdély. 61. 7 drb karika, Oláh-Bogáta. 62. 7 drb torques, Kudu. 63. *a. e. n. y. f. g.* övtöred. lemezből, *h. i. k. l. m. r.* különböző sodrony tekercsek, *s.* egy pikkely forma díszitmény, *t.* egy csatttöredék, Ercsény. *) *u.* két drb arany-ékszer, Véd-

*) Mind e tárgyak a már fent elsorolt kőfejszével és kőcsuprokkal együtt egy temetkezési urnában voltak.

szer. *v.* egy gyűrű alakra összehajtott kis arany kígyó, Olasztelke, *x.* egy arany gyűrű, Baróth. *z.* 3 szívalaku arany karikából álló láncz-tőredék, Várfalva. *α. β.* két arany ékszer, B.-Szolnok. *γ.* egy lóalakú bronzfibula, Erdély. *δ.* 1 hasonló esatt, Veczel. 64. Egy levél alakú bronz kard, Erdély. 65. Egy hasonló, Erdély. 66. Egy hasonló, Al-Torja. 67. Egy hasonló, Bálványos. 68. Egy különös alaku hosszú kard, Sáromberke. 69. Egy vadkan, Gerend. 70. Egy bronz sulyom, 71. 72. Két vas sulyom, Oroszmező. 73. Egy nagy üvegy-gyöngy, Sajó-Udvarhely.

D. Vaskori tárgyak.

74. Egy vas buzogány fő, Várfalva. 75. Egy hasonló, Al-Torja. 76. *a. b. c. d.* 4 nyílhegy (vas) Várfalva. *f. g. k.* hasonlók, Erdély. *h. i.* két vas nyílhegy, Sáromberke. *o.* egy nyílhegy, Szék. *p.* egy nyílhegy, Valea Gloduluj. *h* egy nyílhegy, Erdély. *l.* egy lándzsa-hegy, Székely-Földvár. *m. n.* lándzsa-hegyek, Erdély. 77. Zabola, Erdély. 78. 79. Kaszák, 80. Meggörbített nyárs, 81. Lándzsa-hegy, 82. lándzsahegy nagyobb, 83. lándzsahegy, 84. Kasza, Valea Gloduluj.

Az erd. muzeum gyűjteményei

számára a f. évi szeptember hónapban beérkezett adományok.

I. Könyvek és kéziratok. Néhai gróf Teleky Domokos gerneszegi könyvtárából 748 köt. könyv és 6 köt. kézirat. — A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumtól, Cenze, Hanser, Niemann, Archeologische Untersuchungen auf Samothrake, Wien 1875. — A m. kir. belügyminiszteriumtól, Magyarország közegészségügyi statistikája, Budapest. 1876. — A belga kir. tud. akadémiától, Bulletin Vol. 38, 39, 40. Bruxelles 1874, 1875 és Annuaire pour l'an 1875, 1876. U. ott 1875 és 1876. — A brazíliai csász. geologiai bizottságtól, Archivos do Museu Nacional de Rio de Janeiro, Vol. 1. Rio de Janeiro 1876. — A bajor kir. tud. akadémiától, Sitzungsberichte der. phil. hist. Classe 1876. Bd. I. Heft 2. München 1876. — A magyar történelmi társulat kolozsvári bizottságától, Székely oklevéltár II. köt. Kolozsvár 1876. — Dr. Entz Gézától, a tordai és szamosfalvi sós tavak azalék faunája, Budapest 1876. — Finály Henriktől, A nemzetközi budapesti statistikai congressus nyomtatványai 41 köt. és füzet. — Szoboszlai Ferencztől, Tompa Mihály költeményeinek a szerző kéziratával kijavított nyomtatott példánya. — Gyertyánfi Istvántól és Kiss Árontól, A népiskola módszertana. Budapest 1876. — A s.-pataki állami tanítóképezdétől, a segesvári ev. főgymnasiumtól, a naszói görög kath. főgymnasiumtól, mindeniktől program 1876. — Gött János és fia brassói nyomdájától 6, Réthy Lajos aradi nyomdájától 3, a m.-vásárhelyi ref. főiskola nyomdájától 1 nyomtatvány. II. Régiségek: gr. Eszterházy János és Kálmántól egy-egy Obsidian nucleus.